

Конституцій- ний лад

Конституційний лад – це встановлений Основним Законом порядок організації і функціонування інститутів держави і суспільства, система суспільних відносин, що гарантуються, забезпечуються і регулюються законами, прийнятими відповідно до Конституції

Принципи

народний суверенітет – виняткове право народу як носія влади

поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову гілки

непорушність та невідчужуваність загальновизнаних прав і свобод людини

верховенство права

Регулювання інституту державної влади

положення про **джерело** державної влади та її соціальних носіїв

положення про **характер** державної влади

положення про **цілі і напрями** діяльності державної влади

положення про **структуру** державної влади

положення про **органи**, які здійснюють державну владу

положення про **форми та методи** здійснення державної влади

Загальні засади конститу- ційного ладу та державної влади

Засади конституційного ладу

Політичні – охоплюють існування в державі політичних партій, громадських організацій тощо

Економічні – охоплюють відносини власності, виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних і духовних благ

Соціальні – реалізація соціально-економічних прав і свобод людини

Духовно-культурні – реалізація й користування духовно-культурними благами

принцип поділу влади

принцип єдності державної влади

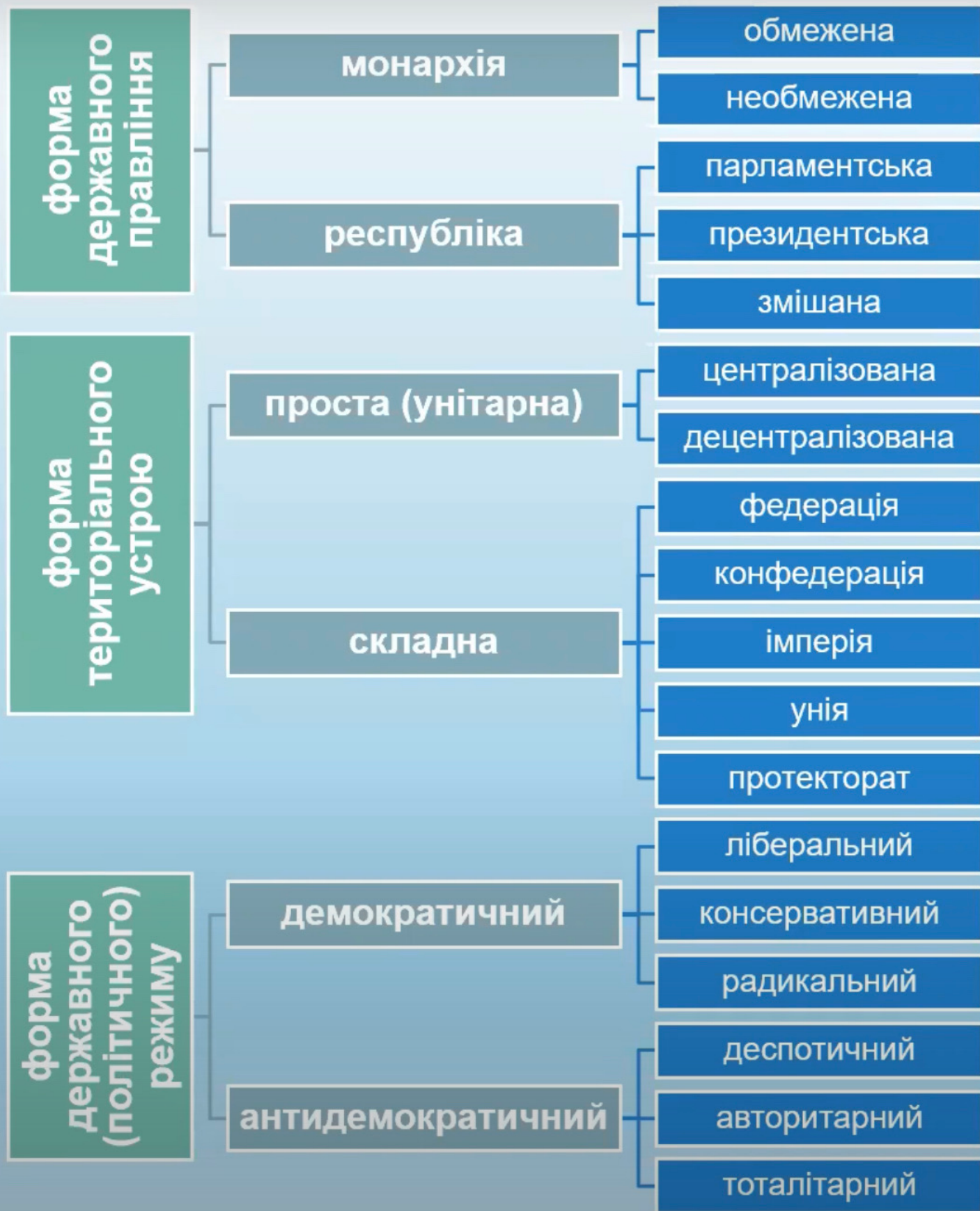
- соціальна єдність
- єдність цілей і напрямів діяльності
- організаційно-правова єдність

безпосередня (пряма) демократія – пряме здійснення влади народом

опосередкована демократія – реалізація влади обраними інститутами

Елементи форми держави

Види форм держави

Критерії класифікації:
теорії поділу влади і єдності державної влади

Полікратія – багатовладдя

- поділ влади
- злагоджені механізми взаємодії гілок влади
- система взаємних стримувань та противаг
- самоуправління територіальних громад
- демократичний державний режим
- різні форми участі населення в управлінні державою

Сегментарна державна форма

- формально у конституції є елементи системи поділу влади і демократичного режиму
- практично не реалізуються

Монократія – єдиновладдя

Політичний спектр

Вибори

Виборча система – це система політичних суспільних відносин, пов'язаних із виборами; порядок виборів

Виборче право – це система правових норм, якими регулюються вибори у конкретній країні

Активне виборче право (право голосу) – це право громадянина (підданого) стати активним учасником державно-правових відносин, які виникають при проведенні виборів, референдумів, при реалізації права відкликання депутатів тощо

Пасивне виборче право (право бути обраним) – це право обиратися до виборних органів держави і самоврядування або на виборні посади, що передбачає можливість висувати свою кандидатуру чи давати згоду на висунення, право бути зареєстрованим як кандидат, проводити передвиборну агітацію, працювати у виборчих округах тощо

Вибори: принципи і цензи

Принципи

- загальне виборче право (право голосу у всіх)
- рівне виборче право (вага голосу кожного однакова)
- пряме виборче право (безпосереднє обрання)
- вільні вибори (свобода вибору)
- таємне голосування
- особисте голосування

Принцип загальності виборчого права обмежується **цензами** – установленими конституцією чи виборчим законом вимогами, яким повинна відповідати фізична особа, щоб мати активне й пасивне виборче право

- віковий ценз
- ценз осілості
- додаткові вимоги до кандидатів (заборона суміщення, релігія тощо)

Виборчі системи

Мажоритарна система

відносної більшості

абсолютної більшості
(50%+1 голос або II тур)

кваліфікованої більшості ($2/3$, $3/4$)

Пропорційна система

з жорсткими списками

з преференціями

з напівжорсткими списками

Змішана система

рівного комбінування
(50:50 мандатів мажоритарні та пропорційні)

з єдиним голосом
(обирають лише одного, а не список)

з обмеженим голосуванням
(обирають кількох кандидатів з одного бюлетеня, але менше ніж мандатів)

кумулятивна система
(стільки голосів, скільки мандатів подають за всіх чи за одного)

Вибори: абсентеїзм, виборча геометрія та прохідний бар'єр

Проблема абсентеїзму – ухилення від участі в голосуванні

- у США та в Японії абсентеїзм нерідко перевищує 50% чисельності зареєстрованих виборців
- майже відсутній в Італії, де введено обов'язкове голосування, в Австралії та Австрії, де встановлені відповідно адміністративна та кримінальна відповідальність
- практично відсутній у країнах тоталітарного політичного режиму (КНДР, Куба, В'єтнам, КНР, Лаос тощо)

У виборчому процесі досить часто порушується рівність виборчого права навмисним створенням виборчих округів, які надають переваги будь-якій політичній партії – **«виборча геометрія»**

«Прохідний бар'єр» – це вимога порушення пропорційності, згідно з якою у розподілі мандатів за пропорційною виборчою системою беруть участь тільки ті політичні партії, які набрали установлену законом мінімальну кількість голосів

Референдум

Референдум (лат. *referendum* – те, що треба доповісти) – прийняття електоратом (виборцями) рішення з конституційних, законодавчих чи інших внутрішньо- чи зовнішньополітичних питань

Плебісцит (лат. *plebiscitum*, буквально – рішення народу, плебсу) – це всенародне голосування з питання державної приналежності певної території або політичної долі держави. Хоча в деяких країнах (Бразилія, Пакистан) плебісцитом називають будь-який обов'язковий референдум

Вибори

- суб'єкт волевиявлення – виборці
- об'єкт волевиявлення – людина (кандидат у депутати чи на виборну посаду)
- система – будь-яка

Референдум

- суб'єкт волевиявлення – виборці
- об'єкт волевиявлення – не людина (кандидат), а певне питання
- система – лише мажоритарна

Види та предмет референдуму

за предметом

конституційний

законодавчий

плебісцит

за територією

загальнодержавний

місцевий

за правовими наслідками

обов'язковий

факультативний (всенародне опитування чи консультативний референдум)

Не може бути предметом

- податки
- бюджет
- амністія
- кадрові питання
- питання про заходи для забезпечення суспільного порядку, здоров'я і безпеки населення
- питання надзвичайного і невідкладного характеру, що вимагають спеціальних знань

Загальні засади конституційного ладу та державної влади

Форма держави

Вибори: поняття, принципи, цензи, виборчі системи та процес

Референдум та плебісцит: поняття, види та предмет